

[Etunimi Sukunimi]

[NRO]

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 74/2026 vp)

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyvistä laeista. Sosiaali- ja terveysministeriö on toiminut hyvässä yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa esityksen valmistelun yhteydessä.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Ehdotuksen mukaan esityksellä toteutettaisiin kotoutumisen edistämisen rahoitukseen päätettyjä säästöjä. Esitysluonnoksessa todetaan, että budjettiriihen linjauksen mukaan säästötavoite toteutetaan vähentämällä kuntien kotoutumiseen liittyviä velvoitteita, kuitenkin heikentämättä kielikoulutusta, varhaiskasvatuksen tai opetuksen palveluita tai työllisyyttä edistäviä palveluita. Säästöt toteutettaisiin purkamalla valtion päällekkäistä rahoitusta, luopumalla eräistä kotoutumislain mukaisista korvauksista sekä alentamalla kunnille, hyvinvointialueille ja Ahvenanmaan maakunnan terveys- ja sairaanhoitoviranomaiselle maksettavan laskennallisen korvauksen korvaustasoa siihen tehtävällä tasoleikkauksella. Esitysluonnoksessa katsotaan, että muutoksilla voisi olla myönteisiä vaikutuksia kotoutuja-asiakkaiden koulutuspolkujen järjestämiseen ja maahanmuuttajien työllistymiseen, kun koko koulutustarjonta ja rahoitus olisi kuntien käsissä. Toisaalta on tunnistettu, että muutoksilla voi olla kielteisiä vaikutuksia maahanmuuttajien työllistymiseen, kotoutumiseen ja siten julkiseen talouteen, jos itsehallinnolliset kunnat eivät osoita työvoimakoulutuksena järjestettävän kotoutumiskoulutuksen ja lukutaitokoulutuksen toteuttamiseen riittävästi rahoitusta, mikä vaikeuttaisi maahanmuuttajien suomen tai ruotsin kielen sekä yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien valmiuksien oppimista. Kuten hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, hallitusohjelmassa on maahanmuuttajien sosiaaliturvaa koskevia kirjauksia, joiden toimeenpanon valmistelu on käynnissä samanaikaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että lausuttavana olevalla esityksellä ja muilla samanaikaisesti valmisteltavilla esityksillä voi olla yhteisvaikutuksia kuntiin, kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten järjestäjiin sekä maahanmuuttajiin. Esimerkiksi kotoutumistukea (<https://stm.fi/hanke?tunnus=STM074:00/2024>) koskevan esitysluonnoksen tavoitteena on porrastaa työttömyyden ajalta maksettavan etuuden suuruus Suomessa työskentelemisen tai asumisen keston mukaan sekä luoda etuusjärjestelmään kannustin oppia kotimaista kieltä.

Hyvinvointialueille ja kunnille kohdentuvien laskennallisiin korvauksiin tehtäisiin esityksen mukaisesti tasoleikkaus, joka perustuu julkisen talouden säästötavoitteisiin. Kokonaisuutena kotoutumiskorvaukset ovat hyvin pieni osa hyvinvointialueiden kokonaisrahoitusta, mutta laskennallisten korvausten pienentymisellä voi olla vaikutuksia jo valmiiksi säästöpainneiden alla toimivien hyvinvointialueiden mahdollisuuteen tarjota nykyisessä laajuudessa kotoutumista edistäviä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ja ylläpitää hyvinvointialueiden ammattihenkilöiden erityisosaamista juuri kotoutumisen erityistarpeiden osalta. Näin ollen esityksellä voi toteutuessaan olla merkittäviä vaikutuksia kotoutujahenkilöiden saamiin perustason sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin tavalla, joka voi aiheuttaa ongelmien vaikeutumista ja palvelutarpeen

[Etunimi Sukunimi]

[NRO]

lisääntymistä korjaavissa, erityistason palveluissa. Sosiaali- ja terveysministeriö on jo kotolain kokonaisuudistuksen (681/2023) sekä kotoutumislakiin liittyvien asetusten säätämisen yhteydessä esittänyt huolensa siitä, että valtionkorvausten jakoperusteet kuntien ja hyvinvointialueiden välillä eivät välttämättä vastaa tosiasiallista tilannetta palveluiden käytön osalta. Vaikka kunta on pääasiallisesti vastuussa kotoutumista edistävien palveluiden järjestämisestä, on suurella osalla kotoutuja-asiakkaita tarve sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin erityisesti kuntaan muuton alkuvaiheessa. Erityisesti kansainvälistä suojelua saavien kotoutuja-asiakkaiden kohdalla asiakastyö on aikaa vievää ja henkilöstöintensiivistä.

Esityksessä ehdotetaan kotoutumislain 63 §:n eli täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen sekä kotoutumislain 68 §:n eli ihmiskaupan uhrien palveluiden ja tukitoimien korvausten kumoamista, jota perustellaan hallinnollisen työn vähentymisellä hyvinvointialueilla. Sosiaali- ja terveysministeriö tunnistaa erityisesti ihmiskaupan uhrien palveluiden korvausprosessin osalta virtaviivaistamisen ja selkeyttämisen tarpeita. Kuten esityksessäkin on todettu, on nykyinen korvausprosessi hyvinvointialueille hallinnollisesti työläs prosessi. Sosiaali- ja terveysministeriö kuitenkin toteaa, että esitettyjen muutosten kokonaisvaikutusten arvioimista hankaloittaa merkittävästi se, ettei esityksestä käy ilmi rahoituksen tarkempi toteutustapa tai korvauksen jakautumisperuste alueiden välillä. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että kotoutumislain mukaisten korvausten kohdentumista ja kustannustehokkuutta olisi syytä tarkastella ja arvioida kokonaisvaltaisesti, kuten voimassa olevan kotoutumislain valmistelun esitöissä (HE 208/2022 vp) on todettu tehtävän. Sosiaali- ja terveysministeriö on aiemmissa kotoutumislain muutoksia koskevissa lausunnoissaan tuonut ilmi, että korvausten jakautumista kuntien ja hyvinvointialueiden välillä tulisi tarkastella tosiasiallisesti annettujen palveluiden perusteella, kun lain voimaantulosta on kulunut riittävä aika tarkastelun tekemistä varten. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedon mukaan ko. arviointi on aloitettu työ- ja elinkeinoministeriössä ja näin ollen olisikin tarkoituksenmukaista käsitellä asia kokonaisuutena tämän arviointityön valmistuessa, jotta mahdollisten muutosten täytäntöönpano sekä prosessien muuttaminen sujuisi hallinnon näkökulmasta kokonaisuutena selkeämmin.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kustannusten korvausten siirtymisen yleiskatteelliseen rahoitukseen ei pitäisi lähtökohtaisesti vaikuttaa tuen tarpeessa olevien saamaan tukeen. Jo nyt näitä tukia on myönnettävä samoin ehdoin kaikille maassa vakinaisesti oleskeleville. Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee parhaillaan opasta toimeentulotukilain soveltajille, joka omalta osaltaan mahdollistaa alueiden omien ohjeiden yhdenmukaistamista.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksessä esitetään hyvinvointialueen kotoutumisen edistämisen tehtäviä koskevan 6 luvun pykälien kumoamista, perusteena norminpurkaminen ja lain selkeyttäminen. Kyseisen 6 luvun 49 ja 50 §:t koskevat hyvinvointialueiden velvollisuutta edistää kotoutumista omassa toiminnassaan. Esityksen mukaan kumoamisen vaikutusten arvioidaan olevan melko vähäinen, koska pykälät on tulkittu lähinnä informatiivisiksi. Kuitenkin kuten esityksessä todetaan, ei kotoutumisen edistämisestä jatkossa säädettäisi suoraan missään hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevassa laissa, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- tai järjestämiselainsäädännöstä ei suoraan säädetä kotoutumisen edistämisen valtakunnallisten tavoitteiden tai kotoutumisen edistämisen huomioimisesta hyvinvointialueen muuta toimintaa koskevan kehittämisen ja seurannan osana. Sosiaali- ja terveysministeriö tunnistaa sääntelyn osittaisen päällekkäisyyden esim. sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 10 §:n sääntelyn kanssa, vaikka kotoutuja-asiakkaita ei lainsäädännössä erikseen nimetä. Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy esityksessäkin esiin nostettuun huoleen siitä, että hyvinvointialueita koskevien pykälien poisto voidaan tulkita hyvinvointialueiden toimintavastuiden vähentymisenä kotoutumista edistävässä työssä, vaikka palveluista ja niiden saamisen ehdoista säädetään erikseen sosiaali- ja

[Etunimi Sukunimi]

[NRO]

terveydenhuollon lainsäädännössä. Kotoutuja-asiakkaila kuitenkin tunnistetaan tiettyjä erityisiä palveluiden ja tuen tarpeita, joita lähtökohtaisesti ei esiinny samalla tavoin valtaväestön edustajilla (mm. kriisi- ja sotatoimialueella oleskelleiden traumaoireet tai luku- ja kirjoitustaidottomuuden aiheuttama tuen tarve arjen toiminnassa).

Muut huomiot

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että kotoutumislain 60 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista valtionosuuden käyttötarkoitusta muutettaisiin. Nykyisin valtionosuutta myönnetään kunnille lasten kotihoidontukea saavien henkilöiden kotoutumisen edistämiseen. Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että valtionosuutta myönnettäisiin kotihoidontukea saavien maahanmuuttajien lisäksi myös laajemmin alle kouluikäisten lasten vanhempien kotoutumisen edistämiseen. Muutosta perustellaan toimintaympäristön muutoksilla, esimerkiksi toimeentulotuen uudistuksella ja ns. kotihoidon tuen Norjan mallin mahdollisella säätämisellä. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää ehdotettua muutosta perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena.